

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Наставно-научно Веће Правног факултета у Новом Саду одржано 07. маја 2014 године.</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Др Душанка Ђурђевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду, Међународноправна и привредноправна ужа научна област, у редовног професора изабрана 12.02.1996. године; члан – ментор; - Др Александар Ђурић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, Трговинскоправна ужа научна област, у редовног професора изабран 05.06.1998. године; председник; - Др Драго Дивљак, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду, Привредноправна ужа научна област; у редовног професора изабран је 1.06. 2010. године; члан.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Мр Александар (Витомир) Поповић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 30.04.1984., Бања Лука, СФРЈ</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Универзитет у Бањалуци, Правни факултет, Право, Магистар међународноправних наука.</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2013 година; Међународно право, Међународно привредно право</p>

5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:
Универзитет у Бањој Луци, Правни факултет, „Решавање спорова у оквиру Светске трговинске организације“ Међународно право, 03.02.2012. године.

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Међународно право

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Правни стандард једнаког третмана у међународној трговини“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Рад се састоји од уводног дела, 5 глава, од којих свака глава садржи више поглавља са одговарајућим одсечима, пописа кориштене литературе, укупног обима 332 стране и 546 фуснота.

V , ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном делу овог рада који се састоји од више подпоглавља, посебна пажња је посвећена предмету и циљу истраживања, прегледу истраживања, радној хипотези, методама и изворима истраживања. Предмет и циљ истраживања су обрађени кроз V подпоглавља посвећених: образложењу теме докторске дисертације, дефинисању и опису предмета (проблема истраживања), прегледу владајућих ставова и схватања у подручју истраживања, циљу истраживања, са нагласком на остварене резултате истраживања, и план излагања са методологијом рада. План излагања и методологија рада су правилно постављена, а представљени су кроз седам целина и састоје се од уводног и методолошког дела, појма и значаја међународне трговине, правног режима међународне трговине, правног стандарда једнаког третмана, правне заштите стандарда једнаког третмана, закључних разматрања и пописа литературе. Методолошки посматрано, кориштени наслови и поднаслови су правилно одабрани и научно утемељени кроз анализу кориштене, пре свега иностране, а затим и домаће правне литературе. У кориштеној литератури су на веома ауторитативан начин вршене анализе владајућих ставова и схватања у подручју истраживања. Тиме је кандидат дао значајан научни допринос кроз истраживање својеврсног сагледавања правних стандарда једнаког третмана у међународној трговини и његовог утицаја на даљи развој и ефикасност одвијања међународних трговинских послова, са циљем успостављања предвидивих услова пословања на светском тржишту. Поред научног, кандидат је постигао и практични циљ овог истраживања, који ће послужити пословној пракси да, нарочито у делу који се тиче испуњавања одређених услова за постизање одређених стандарда у функцији слободнијег кретања роба, људи и капитала, а нарочито обавеза везаних за процес хармонизације међународних трговачких норми, као и стандардизације међународних трговачких послова. Другим речима, кандидат је веома зналачки анализирајући различите приступе у правној теорији и пракси нудио и одговарајућа решења заснована на специфичностима бројних, како домаћих, тако и упоредно-правних извора права, првенствено у области хармонизације и стандардизације права у овој области.

Глава I

Глава I је посвећена појму и значају међународне трговине и обрађена је кроз више поглавља посвећених појму, значају, историјском развоју и субјектима међународне трговине, у којима је аутор посебно место посветио држави, међународним организацијама, првенствено Светској трговинској организацији и Европској унији, односно циљевима и општим принципима, на којима ове међународне организације почивају, и без чијег постојања би тешко било могуће замислити одвијање међународне трговине и развој међународних економских односа. Задатак који је постављен у овој тези и обрађиван у овој глави је успешно доказан, тиме што је кандидат недвосмислено извео правилан закључак да утицај међународно-правног режима на национална законодавства представља *conditio sine qua non*, без кога не би било могуће замислити одвијање међународне трговине, без наглашене надређености међународног права у овој области, у односу на национална законодавства.

Глава II

У овој глави која носи наслов „Правни режим међународне трговине“, кандидат је на веома успешан начин доказао тезу да правна регулатива МТО тежи изједначавању правних норми, кроз процесе њихове мултилатерализације у области јавно-правних односа и унификације у материји приватно-правне регулативе, што је у функцији замене извора права постојећих националних правних система јединственим правилима. Ово је, истовремено у функцији омогућавања успостављања тзв. „нулте маргине у разлици“ међу нормама различитих националних правних система, односно њиховој унификацији. Другим речима, аутор је недвосмислено доказао тезу, да се концепт МТО и стандард једнаког третмана, гради на изворима права, који су независни од система националних правних поредака и да је вредност униформности правних норми у међународним трговинским односима, заснована на аргументу да трговачка активност расте уклањањем баријера насталих правном несигурношћу, проузрокованом разликама у националним законодавствима.

Глава III

Ова глава носи наслов „Правни стандард једнаког третмана“ и представља централни део овог рада. Она се састоји из више поглавља и делова, првенствено посвећеној клаузули најповлашћеније нације, њеном настанку, појму, историјском развоју, карактеристикама, областима примене, врстама, ограничењима и изузецима, затим клаузули националног третмана. У овој глави кандидат је веома успешно и на високо професионалном нивоу доказао и реализовао свој закључак, да стандард једнаког третмана представља средство реализације једнаке конкурентске шансе за све субјекте који послују на светском тржишту, уз обавезу поштовања:

а) Права држава да се не подвргавају дискриминацији као и њихово право на коришћење свих услова у односу на приступ робе на страни тржиште, који важе у погледу обављања делатности физичких и правних лица на страном тржишту и

б) обавезу признавања иностраној роби, иностраним правним физичким лицима из једне државе, статуса једнаког третмана, на основу примене клаузуле најповлашћеније нације, чиме се лицима из било које треће државе не може признати статус који би био мање повољан у односу на конкретну државу.

Без начела недискриминације, не би било могуће замислити успостављање и даљи развој МТО, као израза тежње за реализацијом система изједначења и равноправног третирања субјектата спољнотрговинског пословања. Кандидат је веома зналачки извео закључак да стандард „једнаког третмана“ подстиче либерализацију међународне трговине, укидањем постојећих баријера и забраном увођења нових, а што је био један од основних циљева постављених ГАТТ-ом, а касније и правним механизмом СТО. Особине стандарда „једнаког третмана“ у праву СТО данас, ваља посматрати у контексту заштите интереса очекивања, као општег правног постулата реализације односа и сарадње њених чланица. Овакав интерес очекивања *expectation interest*“ има своје посебно место у праву СТО и заслужује правну заштиту активирањем механизма решавања спорова.

Глава IV

Ова глава која носи наслов „Правна заштита једнаког третмана“ састоји се од више поглавља правилно постављених који како појединачно, тако и у збиру представља једну правилно постављену целину. Она је посвећена решавању спорова у оквиру СТО до којих између субјектата долази непридржавањем стандарда једнаког третмана, могућностима њиховог настанка, субјектима, карактеристикама система решавања, органима за решавање спорова, другим процедурама и поступцима за решавање спорова. Кандидат је веома успешно, кроз анализу разних врста спорова у овој области доказао да без ефикасног система решавања спорова, не би било могуће остварити предвиђене циљеве Светске трговинске организације и њен опстанак би, не само изгубио смисао, него би био доведен у питање, што би се свакако директно одразило на смањење МТО и негативан развој међународних економских односа у општем смислу. Без чврстог и ефикасног система за решавање спорова не би било могуће говорити о правној сигурности учесника, односно субјектата МТО.

Глава V

Закључна разматрања представљају језгровиту и јасну синтезу свих истраживања и резултата до којих је аутор, зналачки дошао у свакој од наведених глава и поглавља, веома успешно користећи бројну инострану и домаћу правну литературу, затим судску и арбитражну праксу, као и владајуће ставове у предмету истраживања које је темељито анализирао и крајње аргументовано, полемичујући о њима, износио своје ставове и изводио закључке.

Међународна трговина је, како то крајње аргументовано, научно и стручно, у овом раду исправно закључује аутор, увек била творац норми које се баштине у најстарије изворе људске цивилизације, а међународни трговински односи, који су се у оквиру ње одвијали су били стални покретач човечанства на нова достигнућа и темељ великих култура. Својом појавом, она је утицала на правну науку и била у функцији стварања читавог међународног права. Развој међународних производних снага и производних односа, нарочито у периоду глобализације, који је прошлог века захватио свет, наметнуо је потребу за постојањем

јединственог и једнообразног правног оквира у коме би се учесници међународне размене могли сигурно осећати и који би представљао гарант правне сигурности у међународној трговини. Нарочито велика заслуга у овом погледу на универзалном плану припада Светској трговинској организацији, а на регионалном, Европској унији, без чијих циљева и принципа, не би било слободне трговине и прокламације система недискриминације и једнакости свих учесника на тржишту. У овом контексту, треба посматрати и стандард једнаког третмана који представља средство једнаке конкурентске шансе свим субјектима на светском тржишту, као и забрану дискриминације оличене у систему најповлашћеније нације и националног третмана, који представљају камен темељац за реализацију система изједначења субјеката спољнотрговинског пословања и успостављања даљег развоја међународних трговинских односа. Стандард једнаког третмана треба посматрати у контексту заштите интереса очекивања, као општег правног постулата реализације односа и сарадње чланица СТО. Обавезе свих чланица СТО да кроз овај стандард поштују начела и правила установљена споразумима донетим у оквиру ове организације. Чланице СТО ову мултилатерализовану обавезу „присвајају“ као премису, чију реализацију очекују, преносећи тако „очекивање“ и на привредне субјекте под својим суверенитетом, који на таквој премиси и заснивају своје пословне одлуке. Овакав интерес очекивања, „*expectation interest*“ заслужује правну заштиту коју обезбеђује право СТО кроз механизам решавања спорова, који представља камен темељац у очувању СТО и МТО.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. «Значај рјешавања спорова у оквиру СТО», Српска правна мисао, Правни факултет Универзитета у Бањалуци, Бања Лука 2012.
2. «Улога и значај закључивања уговора о осигурању, правна природа полисе и проблеми настанка уговора о осигурању у пракси», Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањалуци, Бања Лука, 2013 године.
3. «Неки аспекти застареле код уговора о међународној продаји», коаутор, Зборник радова са Савјетовања правника, Будвански правнички дани-Будва. 11-15 јун 2012.године.
4. «Фазе у рјешавању спорова у оквиру Свјетске трговинске организације», Правни живот, Копаоничка школа природног права; број 11/2012, Београд.

Напомена: Радови под редним бројем 1 и 2 су објављени у часописима који се налазе на листи Министарства науке и технологије Републике Српске, I категорије од националног значаја.

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са ISI листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке или радове који могу заменити овај услов до 01.јануара 2012. године. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања аутора дисертације су приказани на језгровит и јасан начин. Аутор је успешно остварио њихову синтезу на подлози излагања у свакој од приказаних глава и поглавља. Он је поставио и доказао тезу према којој стандард једнаког третмана треба посматрати у контексту заштите интереса очекивања, као општег правног постулата реализације односа и сарадње чланица СТО. Обавезе су свих чланица СТО да поштују начела и правила установљена споразумима донетим у оквиру ове Организације. Чланице СТО „присвајају“ мултилатерализовану обавезу као премису, чију реализацију очекују, преносећи тако „очекивање“ и на привредне субјекте под својим суверенитетом, који на таквој премиси заснивају своје пословне одлуке. Овакав интерес очекивања, „*expectation interest*“ заслужује правну заштиту коју обезбјеђује право СТО кроз механизам решавања спорова, који представља камен темељац у очувању СТО и МТО.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Предмет и циљ истраживања овог рада су обрађени кроз V подпоглавља посвећених: образложењу теме докторске дисертације, дефинисању и опису предмета (проблема истраживања), прегледу владајућих ставова и схватања у подручју истраживања, циљу истраживања, са нагласком на остварене резултате истраживања, и плану излагања са методологијом рада. План излагања и методологија рада су правилно постављени и представљени су кроз седам целина. Методолошки посматрано, кориштени наслови и поднаслови су правилно одабрани и научно утемељени кроз анализу кориштене, пре свега иностране, а затим и домаће правне литературе.

Резултати истраживања имају научни и практични значај. Научни резултати се састоје у томе да је кандидат дао значајан допринос кроз истраживање својеврсног сагледавања правног стандарда једнаког третмана у међународној трговини и његовог утицаја на даљи развој и ефикасност одвијања међународних трговинских послова и стварање предвидивих услова пословања на светском тржишту. Практични значај се састоји у испуњавању одређених услова за постизање одређених стандарда у функцији слободнијег кретања роба, људи и капитала, нарочито везаних за процес хармонизације међународних трговачких норми и стандардизације међународних трговачких послова, као и уједначавање судске и арбитражне праксе.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
Дисертација је написана и у целости одражава образложење наведено у пријави теме

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе
Дисертација садржи све битне елементе и у целости је урађена у складу са правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци
Оцењујемо да је докторска дисертација мр Александра Поповића под називом „Правни стандард једнаког третмана у међународној трговини“, дело вредно пажње, које је написано у складу са постављеним циљевима, сагласно образложењу из Пријаве теме. Аутор дисертације је зналачки користио и применио методе научно-истраживачког рада. То му је омогућило да, на подлози спроведеног истраживања, обради, анализира и изведе закључке о свим битним елементима садржаја дисертације, које произлазе из њене теме и одговарајућег образложења из Пријаве.

Дисертација аутора Поповића представља оригиналан, значајан и вредан допринос правној науци. Комисија је такву оцену извела на основу анализе садржаја дисертације и

закључака до којих је аутор дошао. Најпре, тема дисертације, дефиниција и опис предмета истраживања, указују на избор захтевних задатака. Они су од аутора захтевали да обради питања, која су значајна за сваремени свет и за међународно трговинско право, како са теоретског, тако и са практичног становишта. Сматра се да су слободна трговина и правни стандард једнаког третмана најбољи начин мирне коегзистенције међу народима. Нема бољег начина да се људи уједине и да народи живе у миру од слободне трговине. Управо, у тој области се најзначајније промене у предмету изучавања Међународног трговинског права, везују за појаву и делатност Светске Трговинске Организације (СТО). Преко 98% од целокупне светске трговине одвија се на начелима и правилима СТО. Са друге стране, у нашој литератури се, још увек недовољно пажње посвећује праву ове универзалне и врховне трговинске организације. Опредељење аутора за обраду теме дисертације, поимање и определење граница истраживања, изнето у њеном уводном делу, је свакако допринос, сам по себи, који не би требало занемарити. Како смо и у приказу садржаја дисертације истакли, аутор Поповић је посебну пажњу посветио предмету и циљу истраживања, који су обрађени кроз V подпоглавља посвећених: образложењу теме докторске дисертације; дефинисању и опису предмета истраживања; анализи владајућих ставова и схватања у подручју истраживања; циљу истраживања, и плану излагања са методологијом рада. План излагања и методологија рада су свеобухватно и правилно испуњени, а представљени су кроз седам целина, које смо напред описали.

Подвлачимо да је аутор дисертације, мр Александар Поповић, дао значајан научни допринос у материји правног стандарда једнаког третмана у међународној трговини и његовог утицаја на даљи развој и ефикасност одвијања међународних трговинских послова, са циљем успостављања предвидивих услова пословања на светском тржишту. Како смо већ истакли, поред научног, дисертација представља и допринос за постизање и практичних циљева, који ће послужити пословној пракси у функцији слободнијег кретања роба, људи и капитала.

Посебан допринос се тиче процеса хармонизације међународних трговачких норми, као и њиховог утицаја на легислативни капацитет држава и слободних царинских територија. Другим речима, аутор је, анализирајући различите приступе у правној теорији и пракси, понудио и одговарајућа решења заснована на специфичностима бројних, како домаћих, тако и упоредно-правних извора права, првенствено у области хармонизације и стандардизације права у овој области.

*Аутор је у Глави I доказао постављену тезу да би без поштовања и примене општих принципа, на којима почивају међународне трговинске организације, у првом реду СТО, тешко било замисливо одвијање међународне трговине у савременим условима који постоје на светском тржишту. Допринос аутора у овој Глави, како смо већ подвукли, се огледа у његовом недвосмислено доказаном закључку према коме је утицај међународно-правног режима на национална законодавства *conditio sine qua non* за одвијање међународне трговине.*

У другој глави Дисертације, која носи наслов „Правни режим међународне трговине“, оцењујемо да је допринос аутора у успешно доказаној тези да правна регулатива МТО тежи изједначавању правних норми, кроз процесе њихове мултилатерализације у области јавно-правних односа и израженој тенденцији за унификацијом у материји приватно-правне регулативе. Аутор стоји на становишту да је таква премиса у функцији омогућавања успостављања тзв. „нулте маргине у разлици“ међу нормама различитих националних правних система, односно њиховој унификацији. Другим речима, аутор је недвосмислено доказао тезу, да се концепт МТО и стандард једнаког третмана, гради на изворима права, који су независни од система националних правних поредака и да је вредност униформности правних норми у међународним трговинским односима заснована на аргументу према коме трговачка активност расте уклањањем баријера насталих правном несигурношћу, проузрокованом разликама у националним законодавствима.

Научни допринос кандидата у трећој глави Дисертације, под називом „Правни стандард једнаког третмана“ је у томе што он аргументовано доказује своју тезу да је стандард једнаког третмана истовремено и средство реализације једнаке конкурентске шансе за све субјекте који послују на светском тржишту. Такву тезу аутор условљава испуњењем низа услова, које експлицира у више сатавних целина ове Главе. Стандард „једнаког третмана“, закључује

аутор, подстиче либерализацију међународне трговине, укидањем постојећих баријера и забраном увођења нових, што је био један од основних циљева постављених ГАТТ-ом, а касније и правним механизмом СТО. Особине стандарда “једнаког третмана“ у праву СТО аутор ставља у фокус заштите интереса очекивања, као општег правног постулата реализације односа и сарадње њених чланица. Мр Поповић сматра да интерес очекивања („*expectation interest*“) има своје посебно место у праву СТО и да заслужује правну заштиту активирањем механизма решавања спорова.

„*Правна заштита једнаког третмана*“ је наслов *Главе IV* Дисертације, са више поглавља. Посвећена је проблему примене и последицама кршења стандарда „једнаког третмана“. Према нашој оцени, допринос аутора је што је доказао да без ефикасног система решавања спорова, не би било могуће остварити предвиђене циљеве Светске трговинске организације. Он сматра да би и сам њен опстанак, не само изгубио смисао, него би био доведен у питање. Дакле, аутор је доказао тезу да без чврстог и ефикасног система за решавање спорова не би било могуће говорити о правној сигурности учесника, односно субјеката међународних трговинских односа.

Глава V је завршни део Дисертације у коме аутор свој научни допринос представља кроз језгровиту и јасну синтезу својих истраживања и резултата до којих је дошао. Он их је, како смо оценили, темељито анализирао изводећи логичне и одговарајуће закључке.

Може се закључити да црвену нит Дисертације и научни допринос њеног аутора, мр Александра Поповића, представља доказана теза да је стандард једнаког третмана истовремено средство за остварење једног даљег циља, који тежи реализацији једнаке конкурентске шансе субјеката на глобализованом светском тржишту промета робе, услуга и капитала. Стандардом једнаког третмана се остварује забрана дискриминације, која почива на системима најповлашћеније нације и националног третмана. Они су, доказује аутор, камен темељац за реализацију равноправности учесника на тржишту наше планете.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Ова дисертација нема никаквих мањкавости и недостатака

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже да се докторска дисертација „Правни стандард једнаког третмана у међународној трговини“ прихвати, а кандидату Мр Александару Поповићу одобри одбрана

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

1. Др Душанка Ђурђевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду; члан – ментор;
2. Др Драго Дивљак, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду - члан;
3. Др Александар Ђирић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу - председник

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.